

NARODNA PROSVJETA

MJESEČNIK ZA ŠKOLSTVO,
PROSVJETU I UMJETNOST.

GLASILG ISTOIMENGG UČITELJSKGG DRUŠTVA

Urednik Ernest Jelušić.

GOD. III.

PULA, 1. PROSINCA 1908.

BRŃJ 12.

SADRŃAJ:

Sa obala Labe. Spj. J. C. Roverski.
Vrline i mane. Piše Davorin
Trstenjak.
Quo vadis? Pripovijeda Crvenko
Bijeloplavić.
Ustavni razvoj naše monarhije
od godine 1848.—1868. Prof.
Nikola Źic.
Skupština hrvatsko-slovenać-
kih visokoškolaca u Puli.
Neobićna škola. Piše M. B.
Vjesnik.

Izlazi svakog prvog
u mjesecu.

Godišnja cijena 5 K.

Rukopisi se ne vraćaju.

Tisak Laginja i dr.
(prije J. Krmpotić i dr.),
Pula, ulica Giulia br. 1.

A
ETA

TVO, s s
ETNOST.
ŠTVA. z z

BRŃJ 12.

prvog
u mjesecu.

ena 5 K.

ne vraćaju.

rmpotić i dr.),
br. 1.

Da se uvaži!

Premnoge naše pretplatnike imade naša uprava na rovašu. Od ovih se ne može niti para da odlijepi. No, pošto su se sa ovim novim zakonom svi uvalili u loj, to bi zgodno i čestito bilo, da se i nas nešto primi, jer će zaškripiti kolesa, puknuti osovine i — sad znadete što slijedi.

Pametno je predusreti pogibelj!

Uprava.

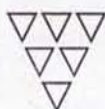
NARODNA PROSVJETA

MJESEČNIK ZA ŠKOLSTVO, : :
: : KNJIŽEVNOST I PROSVJETU.

GLASILO ISTOIMENOG : : : :
: : : : UČITELJSKOG DRUŠTVA.

TEČAJ III.

1908.

UREDNIK - - - - -
- ERNEST JELUŠIĆ.

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 5 K. — Rukopisi se ne vraćaju.

Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

= = Sa obala Labe. = =

U noći.

Tišina grobna; blagi Morfej
Na krilu svome čeda njiše,
A stražar noćni nujno šeta
I stane katkad i uzdiše....

To uzdasi su puni čežnje,
Što samo bolno srce čuti;
To valovi su trepetljivi
Kad bura ljuta more smuti.

Oj što uzdišeš noćna sjeno,
Ta zidovi su toli tupi —
No miruj samo, tvrdo miruj,
Jer uzdasi su danas skupi!

I šetaj dalje, a na jugu
O tebi neka sanja duša —
I bdij i pazi — služba to je —
Pa gdje bi i noć da te sluša!

Zemlja stenje.

Zemlja stenje, težak li je teret
A na njene tvrde grudi pao,
Te uzdiše kroz daljinu vajno
I kô b'jednik jeca jao, jao!

To su kosti iza krvnog klanja,
Suhe kosti, a bez živa mesa;
Tužan li je spomen i spomenik,
Gdje se zemlja od pucnjave stresa!

Prši snijeg, pahuljice lete,
Studen vlada, gvožđem zemlju bije,
Pa se meni jadnom tako čini
Kô da stenje i da suze lije....

J. C. Roverski.

D 10
1984

Č-46-B

Ůrline i manē.

Piše DAVORIN TRSTENJAK.

(KONAC).

Osjetljivost.

Kao što ne valja prevelika osjetljivost, tako isto ne valja kad je čovjek premalo osjetljiv, tupih živaca, bez čuvstva. Jedno i drugo je nezdravo. Tko je previše tankih živaca, previše osjetljiv, svaka ga najsitnija neugodnost uznemiruje i pobuđuje u njemu efekat. Takova čovjeka doduše i ugodan događaj vrlo veseli, pače dira do suza, ali koja korist, kad je život pun borbe, nepri- lika i neugodnosti ne samo sitnih, nego i krupnih, pa one ne dadu previše osjetljivu čovjeku, da uživa, kad bi inače i uživati mogao.

Prevelika živčana osjetljivost ili nervoznost je bolest. Plač je potreba bolnu srcu, ali i njegova slaboća. Plačljiv čovjek nikomu se ne mili. Plač dolikuje nekakoj djeci i ženam. Plemenita i uzvišena krepost muža je hrabrost, a ne suza. Muž, koji trpi i sve svoje žrtvuje vedra lica bez suza i bez moralnih muka, zasluđuje svu hvalu. Vječne boli, vječno očajavanje jesu uzvišeni elementi poezije, ali ne prude slaboj ljudskoj prirodi. I žena, koja za svašto plače i pada u nesvjest, nije nam po čudi. No neke žene misle, da je baš ta slaboća vrhunac ženske čuvstvenosti i nježnosti: dokaz fina uzgoja. To je velika zabluda i nesreća. Takove žene obično rađaju previše osjetljivu i nervoznu djecu, a osim toga uzgajaju ih još za plačljivce i mekušce. One kore svoju djecu, kad brzo zaborave na svoje moralne boli, kad se dugo ne žaloste, kad dugo ne plaču i ne tuguju za milim pokojnicima i kad u takovoj prigodi mogu jesti i spavati. Takove žene ne samo da mnogo trpe, nego se podavaju boli, žalosti i plaču, misleći, da je u tom velika krepost. One misle, da su pune najnježnijega i najdubljega čuvstva i srca milostiva, a kad tamo, sve je to znak njihove slaboće. Fino osjećanje i plemenština srca ne mjeri se po broju suza, uzdaha, jaukanja i po jaćini boli, nego je ono u velikim i junaćkim djelima. Sposobnija, valjanija i milija je žena, koja svoju nesreću i veliku nevolju strpljivo i hrabro podnosi i svom snagom duha i tijela svoga radi i bori se, da se svojoj nesreći otme i stvori sebi sretniju budućnost. Nije onaj junak, koji se predaje sili na milost i nemilost, nego koji se protiv nje junaćki bori, ustraje i pobjeđuje. Preosjetljiva žena ne može da gleda, kad se tko malo poreže; kad vidi malo krvi, već joj se magli; kad se malo uvrijedi već plače i očajava; kad joj umre muž, sav svoj život jauče i kuka, nosi crninu, vene, ne može da se snađe, a i djecu svoju drži u istom stanju. Kuća njezina kuća je žalosti, koja zastire nju, njezinu djecu i svu kuću. Mjesto da se u svijetu bori, da se promeće, da radi i nastoji kako će svojoj obitelji nadoknadi- ti hranitelja i branitelja, ona skoro nikad ne izlazi iz kuće, nego kad pođe na groblje ili u crkvu; i što se više podaje očajanju, to više misli da je

plemenitijom ženom. Ona jasnica misli, da tako vrši svoju najsvetiju dužnost. To je mišljenje sasvim krivo, ali dosta rašireno. Njemu za volju naručene i nenaručene žene toliko nariču nad mrtvacem i toliko hine plač i bol. Mnoge i mnoge žene pače paze na sprovodu kako tko koga oplakuje, pa nije li po njihovu sudu dosta suza i naricanja, zlo i naopako. Mnogo je odličnija žena, koja svoga muža s dubokim poštovanjem i iskrenom ljubavi otprati do groba, a onda mnogobrojnoj svojoj djeci u svakoj boljoj zgodi spominje plemenita djela njihova oca, njegov svijetli značaj i druge njegove vrline, a nastoji na sve moguće poštene načine, da svoju djecu lijepo uzgoji i opskrbi, te od njih stvori čestite, valjane i sretne ljude. Takova žena može mirne duše u grob k svomu mužu, jer je savladala svoju nesreću i učinila svoju dužnost.

Previše osjetljivi ljudi jesu prenagli i nestalni, pa im je teško ugoditi. Oni su s toga svoja i tuđa neprilika. Rado grade sebi zlatne kule u zraku, ali se i lako razočaraju, što ih opet peče i boli. Teško im je dan sretno proživjeti, a noć mirno prospavati. Tako sebi poremećuju probavu, kucanje srca i djelovanje drugih organa. Što duže, to su muke veće, porod obično za život nesposoban, nesretan, a smrt uvijek prerana.

Uzrok svemu tomu je u živcima. Živce pak donosimo na svijet kao baštinu svojih roditelja. Ako smo od roditelja baštinili slabe živce; ako su nas roditelji u tom pravcu još i zlo odgajali; ako živimo neprirodno, razdražujemo svoje živce kavom, duhanom, vinom i drugim stvarmi: onda zlo po nas. Ako li smo pak razumni ljudi, možemo svoje živce ojačati i izliječiti. Čuvati nam se je jela i pića, koje nam razdražuje živce; skrbiti nam se valja za zdravlje i snagu tjelesnu. Ako smo jači, radimo na svježem zraku; ako smo slabiji, jašimo ili se vozimo. Nastojmo svaki dan, da svojom voljom svoje živce i sve organe umirimo. Ne čitajmo ništa, što nas uznemiruje i razdražuje. Klonimo se svega, što bi nas moglo bilo na koji način uznemiriti. Veselimo se, smijmo se i igrajmo se. Perimo se svaki dan mrzлом vodom, kupajmo se marljivo i krećimo se na svježem zraku, polazimo krasne šume i brda, naslađujemo se krasotom jezera, mora, slapova i čarom krasnih vidika. Budimo umjereni u jelu i pilu, činimo dobra djela i gledajmo, da se moralno što više usavršujemo. Malo po malo bit će već bolje.

Tupih ili preslabo osjetljivih živaca nađe se među siromasima i neukim ljudima, ali i u višem stališu. Čovjek tupih živaca je miran, prava nebriga. Njega se slabo tiče tuđa radost ili nevolja. On ne zna za najveću sreću ljudsku, ne pozna najuzvišenijega užitka ni u carstvu morala, ni u carstvu umjetnosti. Kad sve oko njega uživa darove poezije, on mirno i šuteći jede svoju pogaču i pije svoju čašu vina; kad sve oko njega plače, on se ne miče iz svoga mira. Ako ne zna za najplemenitiji užitak, ne zna ni za velike moralne boli, ne zna što je očajanje. Mjesto srca ima samo komad pusta mesa, a to je nesreća.

Čovjek hladna i kamena srca nesretnik je već radi toga, što ne mari ni za koga, ni za rod svoj, ni za narod, za njegovu sreću i budućnost. On je slijep i gluh za sve velike ideje, za sve što čini čovjeka ili narod velikim. I pošto ne ljubi nikoga vrućim srcem, ostaje bez prijatelja, a kad pane u kakovu nevolju, slabo tko za njega pita; svuda je tuđinac na ovom svijetu, a kad umre, može se o njemu reći: živio i umr'o. Slabo se stara i za svoju budućnost. Živi za sadašnjost, pa ne vidi kakova mu pogibao prijeti.

Svijet za takova čovjeka i u najvećoj nevolji ne mari ili ga prezire, premda bi valjalo da ga sažaljujemo. Nesretnik jamačno nije kriv, što se takov rodio. A mi treba da imamo srca i za ovakove nevoljnike, pa dakle nastojmo, da im pomognemo, koliko samo možemo.

Poznato je, da se glavni značaj, s kojim se je čovjek rodio, ne može preobraziti i posve promijeniti, ali se može barem ponekle prilagoditi i ispraviti; pa tako je i s hladnim i kamenim srcem.

Da živci postanu osjetljiviji, valja da čovjek živi i radi u lijepoj božjoj prirodi, u čistom zraku, osobito u planinama. Zdrava i krepka hrana, svjež zrak, živahan rad, briga, trud, ljepota prirode i veličanstvo prirodnih pojava pobuđuje živce. Ne valja se osamiti i kao puž uvući u svoju kuću, u svoju sebičnost, nego treba izići među svijet, u životnu borbu. Na borilištu za narodna prava i svetinje, za krepost i ljudske idejale; na oltaru gdje se donose velike žrtve: tanje i plemene se živci i njihova osjetljivost. Buran život donosi ranâ, suzâ, briga i trnja, ali sve to rađa najplemenitijim plodom: toplim srcem, sposobnim za najuzvišeniji užitak. Čitanje nježnih pjesama i pripovijedaka; pjesma, glasba, sve umjetnosti i sve što utječe na čuvstvo, uzbuđuje živce i preobražuje srce.

Što se ranije počmu uzbuđivati tupi živci, to bolje, ali ni u kasnim godinama nije taj posao bez uspjeha. I u šezdesetoj, pače i u osamdesetoj godini može se srce umekšati i živci utanjiti.

Što je čovjek savršeniji u svakom pravcu, to veća sreća po njega i po druge ljude. A za to savršenstvo treba krepko zdravlje, naročito zdravi i u pravoj mjeri osjetljivi živci. Za tim je nužno moralno savršenstvo i što temeljitija i šira obrazovanost. Sve to upravlja i vlada našim srcem. Zreo čovjek na visokom stupnju moralne zrelosti i obrazovanosti ostaje u svakoj ugodnoj i neugodnoj prilici muževan i miran. On je gospodar svojih živaca. Njega ne može ništa zabuniti, zastrašiti i skršiti. Ni najveća i nenadana radost ne može ga zanijeti, da bi skakao od veselja, kao kakovo dijete. On uživa razložno, a bira samo najplemenitiju duševnu hranu. Takov je čovjek svoj gospodar i moralno sasvim slobodan. On ne plače s tuđe nevolje, ali se vazda trsi unaprijed, da drugi ne plaču. On ne odvraća lica od ljutih rana ljudskoga društva, nego ih mirno reže i ispaljuje, jer ljubi čovječanstvo.

Dobra djela, ljudsko savršenstvo uvijek rađa dobrim plodom, a zlo se upropašćuje samo.

Umjerenost.

Umjerenost je prava mjera u uživanju i trošenju tjelesnih i duševnih sila. Ta je mjera pak onda prava, kad služi našem životu, našem zdravlju, našem napretku i savršenstvu — uopće našoj sreći. Umjerenost je dakle dobro, jer služi našoj sreći. Neumjerenost je pak zlo, jer nas upropašćuje.

Jedemo i pijemo, da nadoknadimo ono, što istrošismo od našega tijela, pa da tako povratimo snagu tijelu i duhu. Bez toga ne bismo mogli ni raditi ni živjeti. Ne živimo da jedemo, nego jedemo da živimo.

U jelu i pilu zaista je slast, koja pruži našem tijelu, ali samo dotle, dok se ne prevršuje. Kad se kola pretovare, skrše se, a kad se pretovari želudac, pokvari se i on i poremeti sav organizam. Tko je neumjeren u jelu i pilu, ubija se, tko pak umjerenno uživa, uživa dugo, ostaje zdrav i snažan i u starosti. Umjeren čovjek živi sretno, uživa dugo i može mnogo dobra učiniti.

A zašto nijesu svi ljudi umjereni, kad je umjerenost toliko dobro? Zato, jer nemaju snage, da se vladaju po zdravom razumu. Neumjeren čovjek nije moralno slobodan, nego je rob svoje slijepa strasti i svojih niskih nagona. Jak razum i krepka moralna volja, jako vjersko čuvstvo i ljudska svijest najjače su uzde za ljudske slabosti. Eto opet vidimo, koliko je čovjeku za sretan i dostojan život potrebna nauka, čudoredni i vjerski uzgoj.

Umjeren u tjelesnom i duševnom radu je onaj, koji svoje tjelesne i duševne sile troši samo u tolikoj mjeri, da to ne škodi njegovu zdravlju. Tko se prevelikim radom ubija, nemoralan je čovjek.

Umjerenost svagda i u svemu, u jelu i pilu, u uživanju i trošenju, u radu i poćinku veliko je dobro. Tko se u djetinstvu uputi tom stazom i na njoj se stalno drži, život mu je ćastan i sretan.

*

Navika je jedna muka, a oduka sto muka. Tko se je od djetinjstva naućio na red, na pravu mjeru, na obrok u stalno vrijeme, bit će jamaćno umjeren. Tko pak nikad nije imao reda, tko je kukavno živio i gladovao: lakom je na jelo i pilo, pa kad se dokopa obilna jela i pila, prenatrpa se više od ikakove životinje. Glad oćiju nema. Tko se uredno hrani, lako mu je bit umjerenim.

Ljudi mora da se nauće od djetinjstva, da je sreća u kreposnom srcu i duši, a da se tako dugo ne osjećaju nevoljni siromaci, dok imaju toliko, koliko im je potrebno; da trebaju ono, što je u istinu potrebno, a da ne osjećaju potrebe onoga, do ćega ne mogu doći pravednim i poštenim naćinom. Tko se naući gorljivim srcem stićati svako dobro, a zadovoljiti se onim, što ima, živi mudro i umjerenno.

Quo vadis?

Stante, bezbrigovići i obijesnici ovoga svijeta, i zagledajte se sa mnom u ona tamo vrata, iz kojih se puše poput kratera.

Što? —

U smiješnoj brizi za ovaj prazni život vi bježite vratolomno, da vas vazduh ne okuži, a znajte, da sam ja — vaš neravnopravni brat — tri sunčana sata odsjedio u onoj tamo »pasjoj jami« i da su oni kužni molekili tri sunčana sata najžešće navaljivali na moje desno i lijevo pluće.

I gle, sada priušten mi je samo polusatni rendez-vous sa svježim zrakom — polusatni velju — jer me na pisaćem stolu čeka čitav Gaurisankar svezaka, koji galameći traže svoje zakonom zajamčeno pravo, da budu osvijetlani.

— Dakle, samo pô sata, a onda Jovo na novo pod tjesak sudbine svoje. Pravcata teorija pakla: uvijek gori, a nikad ne izgori.

»Hitro, hitro mine čas!« Zato se žurno spuštam pokraj mora na kamen i navraćam poput Tezeja čitave rijeke zraka, da očistim Augijeve pojate u prsnoj šupljini. U njima mi sve nešto kopka, vrvi, moljci, crvi, što li; i od trosatnoga naprezanja možđanske opne sve mi se nešto magli pred očima; te ne vidim ljudi, koji kraj mene prolaze.

A ipak ti ljudi, koji strepeć izuščuju krsno ime nečastivoga — prolaze i ne žacaju se lenuti bogumrsku psost: »Eno gledaj onog tamo, kako lagodno žive!«

Veliki Bože, što su, da su — moja braća napokon su; praštaj im!

— A ja rod svoj žarko ljubim. Nimalo ne gajim simpatija prema ljudima, koji dižu ruku svoju, da izbrišu sa svijeta ovo zanimivo šarenilo narodnosti, kojim ga je išarala ruka božja.

Što bi onda bio ovaj svijet? — Bezbojan, monoton, Sahara bez oaze, eto!

Ne, svijet mora biti prostor, kojim se prelijevaju narodnosne oaze, jedna veća, druga manja. Poslenici u svakoj oazi moraju pomno obrađivati svoje tlo i tad će među njima nastati plemenita utakmica u naprezanju za napredak čovječanstva i svijet će kročiti naprijed, naprijed, u susret velikim tekovinama.

U oazi naroda svoga poslujem marno kao mrav. Sijem narodna čuvstva u srca budućih državljana i uživam gledajući, gdje im iz očiju suklja plamen narodnog oduševljenja! Zube bih u grlo sasuo onomu, koji bi se u taj par drznuo ustvrditi, da će koji između njih postati — narodni Juda!

Ali, Gospode, što ovo čujem?

— Pokraj mene prolazi čopor seoskih golobrkâ, koji su se tek pred dvije godine riješili škole, i — demonstrativno pjevaju protunarodne pjesme navlaš zato, jer su uvjereni, da me to vrijeđa.

— A moje opomene pred dvije godine? A moj očinski odnošaj prema njima? A moje ružičaste nade?

Nevolja je to!

Stojim na školskoj katedri i prisposodabljam sebe suncu. Ja sam sunce... Sunce svijetli i ugrijava. I ja tjeram iz mekanih moždanih zavoja neznanja tmicu i naprežem se, koliko mogu, da zagrijem srca za sve, što je lijepo, istinito i dobro. I voljko gledam, kako moje školsko malodobno općinstvo pohlepno otvara usta i srce i nekamo duboko u sebe utaplja moralne zasade, da mu budu sidra na pučini burnoga života.

— Kakav će divni red zavladati u državi Danskoj, kad se ti opašu snagom i naslijede današnju zvrkastu generaciju!

Svi paragrafi austrijskog kaznenog zakonika mogu se tada preseliti kao ptice u jeseni u daleku Afriku. Bit će suvišni kod nas.

Dok ja tako gradim ražanj za zeca, koji skače u devetoj planini, netko me zovnu s pohvalnom nakanom, da me na nešto upozori.

Pogledam pravcem njegova kažiprsta — a ono tik školske zgrade, iz koje kao da još odjekuju oni moji moralni memento, buljuk »mojih mezimaca« provađa naopaki princip: »Nitimur invetitur...« i krade sa stabla voće vještinom afrikanskih majmuna.

More, duboko i nedogledno more, je li gdje god u tvojoj dubini utopljen »lapis philosophorum«, u kojem se krije tumač ovoj hirovitoj realnosti...?

Raskolačih širom svoje oči i uprijev ih u more, ne bi li njihovim magnetizmom pritegao ključ u zagonetno zdanje ovoga žića...

I dok ja zamišljen ronim za svojim mislima u morske dubine, dotle tamo podalje »jury« seoskih žena vodi živalnu debatu o meni i jednoglasno proklamira pravorijek, kojim me bez prava na utok proglašuje — suludim...

I ja ne znam u taj par, je li sretnija nećutljiva stijena, na kojoj sjedim, ili sam sretniji ja, što sam osuđen, da pojamam gluposti, koje se zbivaju oko mene?

»Ali šuti, kukavče, to je nedogojena masa bez kulture, bez načela, bez ideala. Glavno je, da ti »oni gore« priznavaju uzvišeno naprežanje«.

— — — — —
Odmatam hrpu novina, što mi dnevice poput sajamskoga kramara nudaju i narivavaju ideje, načela, programe i čitam...

Ali danas mora da sam ustao na lijevu nogu, jer i opet čitam, gdje su »oni gore« odobrili milijune za oružje svijetlo, a suzama sirotinje nakvašene molbe stradajućeg učiteljstva odgađaju ad calendas græcas!

Mene je sram, da sam, što sam. Ja bih volio, da sam i ja neodgojena masa, da živim samo vegetativnim životom. Bio bih sretniji!

Ne, ne; živite vi, glupaci i uboge dušice, u toj kloaci zala i meteža — ja odoh.....

Oдох iz te škole, koja se puši kužnim dimom, odoh iz toga glupoga sela, iz čitavoga svijeta I ko mahnit strugnuh prema gori, da bježim.

Kad ja na obronak, a ono sa gore silazi krasnica kao božica Hera . . . Laki joj se vjetri igraju sa tankom čohom, sa koje vrcaju svijetle iskre i odlijetaju daleko, daleko po zemlji našoj razganjajući tmine.

Ja ju gledam . . . ja ju poznam . . . to je ona — »Prosvjeta hrvatska«. Majko! — uskliknuh i do crne joj se poklonih zemlje.

A ona šuti i prolazi dalje zastrta lica i oborene glave.

Ne pojmim, zašto mi se ne javlja, što svaki dan s njenih oltara otkrivam svijetu veličanstvo njezino.

Već bijaše poodmakla, a ja za njom plaho: »Quo vadis?«. A ona mi odvrati tugaljivim i slabim glasom: »Idem u ono tamo glupo selo, u onu školu, koja se puši kužnim dimom, da žrtvujem možđane i pluća za dobro hrvatske nejačadi!

To me je prenerazilo i porumenih od stida. Kako sam bio glup! Zgražam se na ovu nezgrapnu realnost. A zar je ikad na svijetu bilo pravedne realnosti?

Sokrat, Hrist, Kolumbo, padali su žrtvom nezahvalnoga svijeta, al su ipak ustrajali u borbi za dobro vajnoga čovječanstva. Veliki ideali, za koje su se borili, imali su nad njima jaču moć, nego sve tamnice i sve torture ovoga svijeta.

Mi moramo biti kao dupini i kitovi, koji bi poginuli u moru da kadkada ne isplivaju na površje i ne usrknu božjeg zraka i sunčane svjetlosti . . .

I nas bi ugušili valovi realnosti, kad se ne bi znali kadikad vinuti u vazduh ideala, ogrijati se na njihovim toplim zrakama i gutati jakost za daljni rad.

— — — — — Ne, majko, ja sam bio dijete . . . oprost mi!

Vrni se ti u svoje bijele dvore, a ja idem u ono selo, u onu školu, koja se puši dimom, ali kad bi kemičar vješt raščijao taj dim, našao bi u njemu najveći postotak — ljubavi

U onom tijesnom hramu tvoj ću biti vjeran žrec, jer ću biti uvjeren, da mi ti, majko, sa priznanjem pratiš veliko naprezanje i da za mene u tvom prepravednom carstvu osniyaš neiscrpivi fond za neminovnu i vječnu mirovinu . . .

Crvenko Bijeloplavić.

Ustavni razvoj naše monarhije od god. 1848.—1868.

Prof. NIKOLA ŽIC.

KONAC.

Prvo carevinsko vijeće austrijsko u novoj eri ustavnoj nije se skupilo u potpunom broju: od 343 člana falilo ih 140 i to odaslanici sabora krune ugarske i kraljevine mletačke. Česi dođoše (24). Bijaše to velika taktička pogriješka češka, koju su Česi kasnije sve teže osjećali.

U novom carevinskom vijeću bijahu Česi i sa svojim autonomističkim prijateljima, Poljacima i konzervativnim Nijemcima u manjini proti njemačkoj ljevici od 120 članova, kojima jezgrom bijahu Nijemci iz čeških zemalja kao i god. 1848. Razumnim prijedlozima manjine (Riegera u zastupničkoj, a Palackoga i Lava Thuna u gospodskoj kući) centralistička većina se samo smijala. Videći, da Nijemci prava ne će da upoznaju, ostaviše češki zastupnici carevinsko vijeće dne 17. VI. 1863. s protestom. Ta pasivna opozicija češka potraja 16 godina. Odlazak Čeha nije vladu doveo baš u veliku nepriliku. Druga je bila veća.

Dolazila je naime Schmerlingu s druge strane propast: Schmerlinga je srušio Bismarck.

Nije ga porazila ni opozicija češka ni madžarska, nego je pao radi svoje velikonjemačke politike, koja ga je u svoje vrijeme bila dovela na kormilo države. Bio je on naime zasnovao plan, kojim je htio učvrstiti položaj Austrije u Njemačkoj i inače ju još ojačati kao za odštetu radi izgubljenog posjeda u Italiji. Zasnovao je dakle skupštinu njemačkih knezova, u Frankfurtu, gdje je imao porasti utjecaj Austrije na štetu Prusije. Ali frankfurtski »Fürstentag« je svršio potpunim neuspjehom — upravo radi Prusije, gdje je već od listopada 1862. vodio državu odlučni protivnik Austrije, državnik Bismarck.

Neuspjeh »skupštine knezova« potresao je na dvoru pouzdanje u Schmerlinga, komu su sada pripisivali sve neuspjehe unutrašnje politike. Kad je bilo jasno, da nije podoban svladati Madžare, kad su proti njemu počeli oštro ustajati i radikalni njemački liberali, kad je na dvoru stekao mnogo neprijatelja radi raznih protuklerikalnih njegovih mjera, onda je morao pasti. Bez njegova znanja sporazumio se vladar s (konzervativnim) Madžarima (lipanj 1865.), a 27. srpnja bje Schmerling otpušten.

Tako pade u nemilost taj «šarlatan liberalizma» — kako ga zgodno zove Denis.

Sada se opet sve okrene k federalizmu, zapravo k načelima listopadske diplome. Novo ministarstvo, kojemu bijaše na čelu grof Rikard Belcredi, bivši češki namjesnik i po svom osvjeđenju konzervativni plemić, započe svoje djelovanje obustavivši veljački patent (20. rujna 1865.). Nenjemačkom pučanstvu bijaše prijaznije: u Ugarskoj prestade izvanredno stanje, u mnogim

saborima (Česka, Moravska) pojavi se većina federalistička utjecajem vlade na kuriju velikog posjeda. Tako se umjetni Schmerlingovi izborni redovi obratiše proti njemu i njegovim pristašama.

Najžešći protivnici ministarstva Belcredi bijahu centralistički Nijemci i Madžari. Liberalni Nijemci su svuda davali na javu svoje neprijateljstvo: u saborima, gdje bijahu u većini, štampom i u skupštinama. Madžari su pako konsekvantno tražili priznanje ustava od 1848. i uređenje ustavnoga ministarstva ugarskoga. Popustili su doduše malo od svoga radikalnoga stanovišta priznavši, da jesu nekoji poslovi zajednički sa neugarskim zemljama, ali se ništa sigurna nije moglo ugovoriti, te se ugovaranje vuklo.

Međutim je nova ozbiljna pogibelj vanjska prekinula pregovaranje i ministrima pokvarila nastojanje. Spor, koji je već dugo prijetio, razvio se u rat s Prusijom, u koji je Bismarck lukavo primamio i Italiju. Nesrećni svršetak toga »rata godine 1866.« je poznat: poznato je također, da je Austrija mirom u Pragu istisnuta iz Njemačke, gdje zapadne glavna riječ Prusku. Opće je poznato, kako su se Madžari u cijelo vrijeme rata ponašali preko svake mjere sumnjivo. U ostalom nije nikakva tajna živahni snošaj Bismarckov prema ugarskim emigrantima i njegova intriga, da Madžare pobuni proti Austriji. Ciljevi vanjske politike odlučise kod bečke vlade glede daljnoga razvoja unutrašnje politike i ustavnih pitanja. U Beču nijesu ni iza poraza kod Kraljičina Graca (bolje kod Sadove) htjeli priznati, da je Austrija svoju ulogu u Njemačkoj proigrala. Jedina želja ljuto poraženoga dvora bijaše »osveta za Sadovu«. U tu svrhu ne bijaše drugoga puta, nego se brzo oružati, izvježbati vojsku, a zbog toga ponajprije je valjalo umiriti kod kuće, zadovoljivši nezadovoljnike. Najpotrebitije bijaše pomirenje s Madžarima, koji se u vrijeme rata bijahu pokazali veoma pogibeljni.

Tu je zadaću imao provesti novi čovjek, tuđinac barun Beust, prije u službi u Saskoj. Taj čovjek nije doduše nikako poznavao zamršene odnošaje u monarhiji, ali je zato imao lakoumnosti i odvažnosti u znatnoj mjeri. Na dvoru bijaše najviše obljubljen zbog toga, jer bijaše nepomirljivi osobni neprijatelj Bismarckov. Dok se je Belcredi žilavo borio s Madžarima o zajedničkim poslovima u interesu monarhije, pođe potajno iza njegovih leđa (u prosincu 1866.) Beust u Peštu, da se složi s vođama ugarske opozicije. Njemački liberalci, videći da im nije moguće i Madžarima vladati, sprijateljili su se međutim s mišlju, da se odreku nemoguće premoći u Ugarskoj, samo da osiguraju sebi njemačko gospodstvo u Predlitavskoj. Ta je okolnost silno podupirala ugovaranje krune sa Ugarskom.

Međutim se Beust u Pešti složio s Madžarskim vođama, a kad se povratio u Beč, nije se znalo, hoće li dvor pristati uz Belcredi-ja ili Beust-a. Belcredi je bez dvojbe bolje poznavao prilike. Sam Beust priznaje u svojim

bilješkama, da se nije nadao svojoj pobjedi. Odlučio je sam car. Dne 7. veljače je bilo jasno, da je pobijedio Beust, jer je Belcredi otpušten, premda je imao osiguranu većinu zastupnika za promjenu ustava. Mjesto njega bijaše imenovan Beust podpredsjednikom i državnim kancelarom.

Sada više nije ništa smetalo nagodbi sa Madžarima. Deák je svečano odustao od stanovišta personalne unije, našto je Beust lakoumno popuštao na štetu jedinstva monarhije. Vele, da Beust nije ni čitao članke nagodbe, koju mu je Deák predložio.

Nagodba, koja do danas čini temelj državopravnih prilika obiju polovina habsburške monarhije, bijaše proglašena u nekoliko kraljevskih reskripta od 16.—23. veljače 1867. kao ugovor Ugarske s kraljem.

Pošto je kralj imenovao ugarsko ustavno ministarstvo sa grofom Andrassy na čelu, zaključena je nagodba svečanim krunisanjem kraljevim u Pešti dne 8. lipnja 1867.

Tako nastade mir bar s najžešćim protivnikom. Vladu preuzeše u monarhiji dva naroda: s one strane Litave Madžari, a s ove Nijemci. Od tada se do danas proti takovom ustavu uzalud bore svi ostali narodi, osobito Česi na sjeveru, a Hrvati na jugu. Kada će im trud biti okrunjen uspjehom?

Skupština hrvatsko-slovenačkih visokoškolaca u Puli.

Dne 22. kolovoza sastao se u Puli lijepi broj hrvatsko-slovenačkih akademičara, da ovrši zaključak prvog sastanka u Pazinu, da naime osnuju akademičko ferijalno društvo za Istru. Ovima se pridružiše također bogoslovci, premda su se već na lanjskom sastanku u Pazinu izjavili — kad se predložilo, da se jedan klerik bira u priređivački odbor — da oni ne mogu stupiti u »bezvjersko društvo«. Time su opet pokazali, da ne rade po svom zaključku i osvjedočenju, već po nekoj zapovijedi.

Priređivački odbor rado ih je ipak primio, ta kako i ne bi, misleći, da će se bar u tako važnoj zadaći kaošto je prosvjeta naroda donapokon složiti. Žalibog ali, očito se dokazalo, da se tu traži razdor i potpunu rastavu. To se dogodilo kod treće tačke pravila. Ova tačka glasi: »Svrha je društvu: skupiti sve hrvatsko-slovenačke visokoškolce Istre radi duševnog usavršavanja, priprave za budući rad na narodnom polju i radi širenja prosvjete med narodom. To će se postizavati skupštinama, sastancima, javnim pučkim predavanjima, osnivanjem pučkih knjižnica, tečajevima za nepismenjake, podupiranjem postojećih prosvjetnih društava, osnivanjem prama potrebi novih i priređivanjem pučkih zabava.

Pošto nijesu mogli tome § — koji sadržaje svrhu i cilj društva, te način, kojim se svrha postizava — ništa prigovoriti, zahtjevali su, da se u ovaj ili slijedeći § uvrsti umetak: »društvo stoji na pozitivno katoličkom temelju«, jer da oni bez toga umetka nemaju dovoljnih tobože garancija, da društvo neće raditi protukršćanski.

Kad pako većina nije htjela na to pristati, pošto je svrha društva i način, kojim se ta svrha postizava potpuno i jasno navedena u spomenutom jur §, izjavi manjina, da ne može nadalje prisustvovati skupštini, no da će osnovati posebno društvo sa istim ciljem, koje neće smetati radu većine.

Skupština je dalje tekla mirno, te su uz male promjene prihvaćena pravila. U društvo se upisali svi prisutni akademičari i uz njih nekoliko učitelja. Iza toga izabran je upravni odbor od 7 lica, izabrani revizori i časni sud. Na koncu prihvaćene su dvije rezolucije, koje glase:

I.

Hrvatsko-slovenački visokoškolci sakupljeni dne 22. kolovoza 1908. u Puli u svrhu ustanove akademičkog ferijalnog društva za Istru, obzirom na okolnost, što su gg. bogoslovi i trojica drugih kolega, koji su u početku prisustvovali istoj javnoj skupštini, a pošto su se tečajem skupštine izjavili, da će ustrojiti svoje posebno ferijalno društvo, od ovoga se odijelili, izjavljuju, da žale taj njihov korak, ali sa zadovoljstvom primaju njihovu izjavu, kojom vele, da neće smetati rad našega društva, pa i mi izjavljamo, da želimo raditi u miru i slozi sa svakim, komu leži na srcu napredak i blagostanje Hrvata i Slovenaca Istre.

II.

Hrvatsko-slovenačko istarsko đastvo sakupljeno na ustavnoj skupštini akademičnog ferijalnog društva za Istru, apelira na jugoslavenske zastupnike, e bi se zauzeli, da se na zagrebačkom sveučilištu uspostave normalni odnošaji, da se u Austriji priznaju ispiti položeni na zagrebačkom sveučilištu i da se osnuje slovenačko sveučilište u Ljubljani.

Op. Ur. Ove smo retke, dobivene od prijateljske ruke, imali jur duže u pohrani, a na javu izlaze jedvice danas, kad se mogli sa prostorom nužnim nagoditi.

Od predsjedništva istog društva stiže nam i slijedeći spis, koga eto u cijelosti priopćujemo.

Pazin, 18. XI. 1908.

Od dana 14. svibnja 1907., nastalo je u Istri novo stanje za naš narod. Ovo nastalo stanje zahtijeva, da uzradimo i ujedno nastavimo dosadašnji rad naših prvaka sa pomnoženim i svježim silama na svim granama kulturno-ekonomskim, ako hoćemo uspješno napredovati. U tu svrhu osnovali su istar.

akademičari svoje ferijalno društvo »Istra«, koje si je u prvom redu preuzelo svetu ali ujedno vrlo tešku zadaću, širiti prosvjetu među zapušteni istarski narod. Jedna od glavnih tački našeg programa je i osnivanje pučkih (i gradskih) knjižnica. Pošto zato treba mnogo knjiga i novaca, a naše tek niknulo društvo nema jošte nikakve glavnice, nemoguće je nama iste nabaviti, zato molimo sve prijatelje pučke prosvjete, da nam pošalju svakovrsnih knjiga, kakav novčani prinos ili članarinu podupirajućeg člana K 2.— (godišnje), da uzmogremo podignuti čim više prosvjetnih tvrđava.

Poduprite ovo naše mlado društvo, radimo svi ustrajno i složno za tako važnu stvar, širimo znanje i prosvjetu i u najzabitnije istarsko selo, a kada bude luč prosvjete zasjala i u najtrošnijoj kućici našeg tužnog i neukog seljaka, onda će otpasti onaj žalosni epiteton »sirotica« Istra.

Svi će se prispjevi u svoje vrijeme javiti u novinama. — Preporučujući se i ujedno unaprijed najljepše zahvaljujemo.

Za „Hrv.=slov. akad. fer. društvo Istra“

Fran Sloković, cand. iur.

predsjednik.

Neobična škola.

Prepisujemo iz »Školskog glasnika«. Vrlo neobična škola nalazi se kod Berlina u V. Lihterfeldu u jednoj maloj vili. Plodne voćke okružuju tu vilu, u kojoj se nalazi do 30 učenika i muških i ženskih zajedno.

Ta škola nema strogog nastavnog plana, niti su iz paragrafa sastavljena školska pravila, u njoj ne postoje tjelesne kazne, nema prekora, tamo ne postoje zatvaranja na domu ili u školi. Učenici ne moraju u školi sjediti ukočeno kao kipovi, nego svaki sjedi onako, kako mu najbolje godi, ne budu kažnjena ako učitelju za vrijeme predavanja upadaju u riječ, ili ako se sa kojim drugom tiho razgovaraju. To je zaista vrlo neobična škola, koju je sa svim slobodno protiv sviju sadašnjih školskih uređenja osnovao pedagoški reformator Bertold Oto. I za to opet djeca postignu svoj cilj i u ovoj školi kao i u svim drugim školama. Ovo su morali priznati i dva savjetnika iz ministarstva prosvjete, koji su pre kratkog vremena imali da presude, hoće li ta škola moći postojati ili će se zatvoriti. Oba ministarska savjetnika sa zadovoljstvom su se oprostili od škole, a ministar prosvjete je izrekao: »Škola će postojati«.

Uđimo u tu školu. Oko jednog velikog stola sjedi oko 20 muškaraca i djevojčica 10—16 godina starih. Ostali, koji nisu dobili mjesta oko stola, sjedili su komotno na stolicama u drugom dijelu sobe. Učitelj uđe u dvoranu.

Ulazak učiteljev gotovo se i ne primjećuje, đaci ne ustaju s larmom i lupom, nego rade započeti posao besprekidno. Učenici ne pokazuju svojom spoljašnošću, da je učitelj ušao u školu. Đaci smatraju učitelja za svog najboljeg prijatelja, on je njihov predsjednik. Sad se započne t. zv. zajednička nastava, koja karakteriše tu privatnu školu. Učitelj rekne: »Na posljednjem našem sastanku ovdje mala Mica imala je još jedno pitanje; da ga čujemo.« Mala Mica, slobodna kao kod kuće, zapita: »Kako je to, da su tjelesa tako različite boje?« Odmah se od prisutne djece prijavi jedno i djetinjiskim načinom rastumači maloj Mici različitosti boja. Bilo je upadanja u to razjašnjavanje baš kao u kakvom parlamentu. Oni, koje ova tema ne interesuje, zanimaju se drugim čim. Stavljaju taka pitanja, na koja ni učitelj nije u stanju svagda da odgovori. I učitelj se ne ženira da prizna da ne zna što šta. On priznaje, da nije sveznajući.

Sretna su ta djeca. Ona smiju glavu nasloniti na ruke. Ona se mogu kretati kako im njihove mišice zahtjevaju. Ona mogu na nekoliko minuta glavu nasloniti na naslon; da se malo odmore. Kako se njima dopada, tako se mogu kretati. Nikad u toj školi ne opominje učitelj na strogo držanje tijela, kao što je to običaj da u nekim školama sjede đaci kao ukočeni štapovi, primorani su da po čitav sat bez micanja neprirodno sjede, što ih jako umara. U toj školi se ništa ne radi primoranjem.

Takav je život u toj neobičnoj školi. Ako je sat učenja nekog jezika, onda strožije drži disciplinu na skupnom satu. Ali tom prilikom ne mogu se čuti iz usta učiteljevih kakve stroge ili srdite riječi, i nije mu to ni potrebno. Pa ipak djeca sa zapetom pažnjom slušaju predavanje. A to ne čine možda zato, što ona znaju, da im je potrebno za život, ne, oni to čine iz čiste ljubavi prema nauci.

M. B.

VJESNIK.

Odlikovanje.

Dne 2. prosinca 1908. bio je za Austriju znamenit i historičan dan. Tom su prigodom odlikovane mnoge osobe. Hrvate Istre se je i ovaj put skoro prezrelo (odlikovani su samo Dr. Laginja i podnadželnik Volosko-Opatije Miran), dočim je Talijana iz Istre do tucet odlikovanih. Odlikovan je zlatnim križem sa krunom također i g. Parentin, kotarski školski

nadzornik u Kopru. Ovaj gospodin i povijest Austrije, to je isto kao da si čovjek jedno oko zatvori, a na drugo da pijest položi. Spomenuti gospodin sastavio je nekakvu učevnu osnovu za talijanske istarske pučke škole. Pred više godina bila je ova dana na raspravu pred službene kotarske konference talijanskih i hrvatskih učitelja. Hrvatsko ju je učiteljstvo posvuda odbilo, jer je ista nepotpuna, gora i stoput od

stare, a što je najgornje, ta je učevna osnova nepatriotična. Molimo samo ovo: U peterorazrednoj školi u zadnjoj školskoj godini prezreo je g. Parentin austrijsku povijest. I takovome patrioti, koji je napisao i predložio za Istru takvu nepatriotičnu učevnu osnovu za pučke škole, podijeljuje se odlikovanje. Hrvatsko učiteljstvo Istre bilo je ovom prigodom prezreno, valjda za to, što je odsudilo g. patriotu Parentina. Dok su u drugim pokrajinama bili odlikovani toliki učitelji, kod nas u Istri odlikovalo se dva talijanska kotarska nadzornika, pa čak i pokrajinskoga.

Mi ne žalimo, što se uopće još nikada nije nijednog hrvatskog učitelja Istre odlikovalo, najzadovoljniji ćemo biti ako nas bude naš narod hvalio, s nama i s našim radom zadovoljan bio, i time nas odlikovao. Ovo smo i zato napisali, da покаžemo, kako se je i ovom rijetkom zgodom sa strane vlade tako pristrano postupalo. Ponajviše pak smo sve samo za to napisali, jer je odlikovan također g. Parentin.

B.

Broj Slavena.

Poznati ruski povjesničar i jezikoslovac T. D. Florinski, iznosi u svojoj knjizi »Slavjanskoe plemja« statistiku Slavenskih naroda. Prema toj statistici koncem god. 1906. bio je broj Slavena ovaj:

V.-Rusa 65,054.000, M.-Rusa 30,925.000, Bjelo-Rusa 6,861.000, Poljaka 14,200.000, Hrvata i Srba 9,135.000, Čeha 7,288.000, Bugara 5,440.000, Slovaka 2,671.000, Slovenaca 1,475.000, Kašuba 366.000 i Lužičkih Srba 157.000. Ukupno 142,521.000, veliku trećinu svega stanovništva u Evropi.

Newyorške škole.

U Newyorku ima 6000 školskih zgrada. Buduć je bio prošle godine broj učenika preogroman (640.000), to su oko 60.000 đaka polazili poludnevnu obuku. Tekom godine sagrađenih je 26 škola. Na tim

školama namješteno je 17.000 stalnih 1000 privremenih učitelja. Proračun cijele godine iznaša 33 milijuna dolara.

Stogodišnjice raznih izuma.

Prije 100 godina izumio je Josid Marijan Jecquard »Jecquardov stroj« za utkivanje bojadisanih ornamenata; Sv. d Berzelius konstruirao je špiritnu svjetiljku s dvostrukom zračnom promajom; Francuz kemičar Jean Chaptal pronađe, kako se može oduzeti moštu kiselina (chaptalizovanje ugljično kiselim vapnom); Englez Humphry Davy priredio je pomoću električne struje kalium, natrium i bor; Aleksandor pl. Humboldt osnovao je opisivanje gora; Dalton je našao najbolju metodu za određivanje težine atoma; Gay-Lussac, Francuz, otkrio je zakon o miješanju plinova; Engleski liječnik Broussain pronađe liječenje odvodom krvi; Devosne otkrio je narkotin, a Malus polarizaciju svijetla; Marby je izumio prvu spravu za spasavanje brodolomaca, a Gangembre stroj za justiranje kovanog novca; 1608. izumio je Toricelli tlakomjer, a pred 350 godina donio je Gonzales Fernandes duhan u Evropu.

Preporod.

Narodna Sveza.

»Sveza južnih Slavena« i »Slovenski Klub« sjediniše se u jedno parlamentarno tijelo u »Narodnu Svezu«. Ova nastupa kao taktična jedinica u svim pitanjima, koji se tiču parlamentarne pozicije jugoslavenske državno saborske zajednice, osobito njezin razmjor napram drugim parlamentarnim strankama i prama vladi. Svaki klub postupa slobodno u lokalnim, osobnim i isključivo gospodarskim stvarima.

U ovako ozbiljnim vremenima, bila je i doba, da su se združili južni Slaveni u jednu skupinu, da se obrane od tuđe pohote i navale, da zaštite naša prava i izvojshte ono što nas kao državljane ide.

Predsjednici su Sveze Dr. Ivčević i dr. Šušteršić, koji će izmjenično predsjedati.

Odlikovani Hrvati u južnoj Americi.

U Limi, glavnom gradu južnoamerikanke republike Peru, bila je upriličena izložba učeničkih radnji na uspomenu proglašenja neodvisnosti peruanske republike. Božo Fortunić, hrvatski dječak iz Šibenika, koji se je onamo doselio sa svojim roditeljima, izložio je na toj izložbi svoje učeničke radnje, te je od peruanskog ministra prosvjete dobio zlatni križ sa kolajnom, kao nagradu. jer su njegove radnje bile od svih drugih radnji njegovih urođjeničkih peruanskih saučenika najljepše i najkrasnije. Čast našem dječaku!

Nova tvrđa.

Dne 24. studenoga otvoren je u Cresu svečanim načinom »Narodni Dom«. Sagrađen na obali, sve se kano djevojčice ogledava u moru, da vidi kako je lijep i ponosan. A i je ponosan, a imat će i dobe da se ponosi sa onima, koji će se glasati u njem sa milom našom hrvatskom riječju i rodoljubnom pjesmom. I sa ovim se novim spomenikom našeg kulturnog napretka uvećavaju naši Domovi, koji bili samo izvori ljubavi, sloge i bratskog snašanja!

Velika skupština sveučilišnih đaka u Zagrebu.

Dne 8. prosinca obdržavala se u sveučilišnoj auli velika đačka skupština za reciprocitet hrvatskoga sveučilišta. Nakon raznih govora sa strane đaka i akademskog senata, primljena je slijedeća rezolucija:

»Cjelokupno djačtvo hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, sakupljeno u sveučilišnoj auli dne 8. prosinca 1908. da uskori riješenje već toliko puta zahtjevanog reciprociteta hrvatskog sveučilišta, stvorilo je ove zaključke:

1. Odobrava odlučni istup svojih kolega na austrijskim sveučilištima, priključuje se njihovoj akciji te ih poziva, da u njoj

ustraju unatoč nekulturnog i nehumanog postupka njemačkog sveučilišnog đaštva.

2. Stojeći na principu, da svaki narod ima pravo obrazovati se u svom jeziku, priznaje Talijanima pravo na svoju univerzu, ali ujedno prosvjeduje proti osnivanju talijanske univerze u Trstu, jer bi ova bila najjače sredstvo, da se hrvatski i slovenski narod u Istri još uspješnije odnarođuje. S istoga razloga prati s najživljim simpatijama osnivanje slovenske univerze u Ljubljani.

3. Zato traži: a) da se dokine nepravedna naredba austrijskog ministarstva za bogoštovje i nastavu od god. 1902. o naknadnim ispitima u Beču za apsolvente zagrebačkog sveučilišta i da se prizna potpuni reciprocitet hrvatskog sveučilišta u Austriji; b) da se hrvatskom i slovenačkom narodu u Istri i Trstu, prije nego se riješi pitanje talijanske univerze, dadu pučke i srednje škole, koje su temeljni uvjet održanju i napretku našega naroda u onim krajevima; c) da vlada Dalmacije, Istre, Bosne i Hercegovine podjeljuje potpore slušačima i za polazak zagrebačkog sveučilišta, a ne da ih sili na polazak austrijskih njemačkih sveučilišta.

Zato traži, da hrvatski zastupnici na carevinskom vijeću, ugledajući se u postupak njemačkih, čeških i talijanskih zastupnika učine naše sveučilišno pitanje temeljnim pitanjem svoga političkoga rada, da se tako što prije za nas riješi.

Nagrade Nobel.

Nobelove nagrade primili su ove god. ovi: Prof. Rotherford iz Manchestera za kemiju, prof. Lipmann iz Pariza za fiziku, prof. Mečnikov iz Pariza za liječništvo i Frankfurta na Majni i za književnost prof. Pavao Ehrlich iz Enke iz Jene.

Osim toga dobili su nagrade: danac Baier i šved Arnoldson.

SADRŽAJ.

(Brojevi označuju stranice sastavka).

Pjesme.

- Bijeloplavić Crvenko Srce 81.
C. I. Roverski, Na Labi 177.
Jelušić Ernest. Prof. Matku Mandiču 1. — Otpjev 49. — Vinku Rubeši 129.
Kešuc Aleksandar. Za čim teži . . . 33.
Kraljić Jos. A. Istri 6. — Istarsko uskrsnuće 65.
Zorin Nadan. Dokolica 17.

Pripovijesti i crtice.

- Bijeloplavić Crvenko. Na creskoj klisuri 17. — Quo vadis? 182.
Katarinić Fran. Stari brod 97.

Pouka.

- Baćić Josip. Krivi i dobri nazori 69, 87.
Baletić Dunav. Šesto osjetilo 19. — Ardigò 73. — U početku života 65.
Belović Jelica. Udruga učiteljica 42.
Dukić Ante. Stjepan Konzul Istrijanin 107.
Karásek Josip. Vezilačka ornamentika južnih Slavena 6.
Maldini bar. Rudolf. Kako se imaju čitati i učiti pjesme iz čitanke 35.
M. B. Neobična škola 189.
Pejić-Race. Najznamenitije životinje 36, 54.
Rubeša Vinko. Sa risarskoga tečaja 2.
Šepić Vinko. Putujući učitelji 11.
Trampuž Fran. Uređivanje i obrađivanje školskog vrta 5.
Trstenjak Davorin. Vrline i mane 39, 52, 66, 81, 98, 137, 178.

- Žic Nikola. Ustavni razvoj naše monarhije od god. 1848—1868. 33, 49, 102, 152, 185. — Geografija Istre 72.
— Turske pučke škole u carevini Turskoj 109.

Životopisi.

- Jelušić Ernest. Mate Mandić 13. — Dr. Ivan Kalčić 125. — Vinko Rubeša 168.

Razno.

- Baćić Josip. Za zaštitu djece 29. — Zakon od 15. lipnja 1908. 145. — Otvorenje glavne godišnje skupštine 159.
Baf Fran. Izvješće delegata za uređenje učiteljskih pravnih odnošaja 9.
Belović Jelica. Odgovor gđici Milki Pogačić 79.
Jelušić Ernest. Ispiti zrelosti na srednjim školama 56. — Kongres slavenskog učiteljstva 89. — Ispiti zrelosti na učiteljskim školama 90. — Desetgodišnjica Družbine škole u Puli 113. — Glavna skupština Družbe sv. Ćirila i Metoda 110, 156. — Lega nazionale 123. — Školstvo u općini Kastav 163. — Školski zakoni za Istru 165. — C. kr. muška učiteljska škola u Kastvu 167. — Skupština hrvatsko-slovenačkih visokoškolaca u Puli 187.
M. J. Stanarinsko pitanje 22. — Kotarska učiteljska skupština 112.
Rajčić August. Novi školski zakon za Istru 8. — Naše pučke škole i budući pokrajinski sabor 74.
Šepić Vinko. Domaće učiteljske konferencije 26. — Udruga učiteljica 59. — Poziv na glavnu skupštinu učiteljskog društva »Narodna Prosvjeta« 92. — Dojmovi 130. — Na znanje 166. — Spomenik Vinku Rubeši 171.
U svakom broju:
Vjesnik — Književnost i umjetnost — Lične vijesti.

JAN BAŠTA

Schönbach kod Egera (Cheb) Češka.

Najčვენija tvrtka glazbila, poznata na sve strane sa svoje solidnosti, preporučuje p. n. gg. učiteljima zborovodama i t. d., gusle za koncerte i orkestre, viole, čela, baze, citre, kitare prvog reda, prijatnog zvuka i lakog tona, drveta i limena glazbila, osobite garantirane izdržljive žice za sve nástroje, potpune gusle za vještake sa lijepim lukom u drvenoj kutiji, franko poslato (za 9, 10, 12 i 15 for.)

Cijenici badava i franko.

Najjeftiniji neposredni izbor za nabavu. Sva glazbila opravljaju se odmah vještacki i računaju se najjeftinija.

Stare gusle i čela izmjenjuju se sa novima. Prvi neposredni izbor za nabavu gramofona i najpotpunijih ploča.

Vele štovani gospodine!

Poslane gusle kako ukusnom opremom, tako i prijatnim glasom zadovoljile me u potpunoj mjeri.

Uvjeren sam, da je dčžnost svakog svijesnog Čeha, da gudačacke potrepsline nabavlja kod Vaše tvrtke, jer se u pechnosti ne može s Vama takmiti nijedna tvrtka. Želim Vam lijep napredak u širenju dobrog glasa i jesam prijateljski odan

Fr. V. Mohapl, upravitelj škole.

L. 29. XII. 1900.

Ne kupujte iz druge ruke od preprodavaoca, obratite se izravno na vas.

Stovani gospodine!

Kad bih mogao, toplo bih Vam stisnuo desnicu za solidnu i jeftinu pošiljku znamenitog glazbila od Vaše tvrtke. Ništa nije izgubilo, a dobilo je zvučnost, obao ton i lako se vlada njime. Vaša me je tvrtka iznenadila. Sretan Vam bio trud! Sa pozdravom

Malenovic, 17. rujna 1904. J. Pláček, učitelj.

Hijade schvalnih priznanja od p. n. gg. učitelja i zborovoda svjedoke o izvrzanosti i valjanosti prodanih glazbila.

Originalne korice

„Narodne Prosvjete”
i „Mladog Istrana”

dobivaju se u

Narodnoj tiskari, knjigovežnici i papirnici

LAGINJA i DR.
PULA, Via Giulia 1.

Cijene koricama:

PROSVJETE sa poštarinom K 1'40.
ISTRANA „ „ „ —'60.

Na uvaženje!

Častim se saopćiti, da sam nakon osamgodišnjeg svog rada proširio i preuredio znatno svoj posao, a da time udovoljim najraznolikijim zahtjevima štovanog općinstva.

Preporučam sve potrepsline školske, uredovne i zasebne, koje zasjecaju u knjižarsku, papirničarsku, knjigovešku i tiskarsku struku.

Na skladištu imadem veliki izbor pedagoških, povjesnih i narodnogospodarskih knjiga, te nagradnih knjiga za mladež i za narod, onda pjesmarica, slikovnica, hrvatskih muzikalija za sva glazbala i pjevanje, molitvenika, nabožnih knjiga i koledara.

Primam pretplate na sve časopise, književne i modne listove.

Držim na skladištu *Ćirilo-Methodske marke, papiriće, tuljčice, olovke, brisala, razglednice i listovni papir.*

Svaka narudžba izvršuje se najbrže i najsolidnije.

Sa veleštovanjem:

Knjižara, papirnica i knjigovežnica

IVAN NOVAK - PAZIN.

1908.

C-46-B

Našim pučkim školama

preporuča

SVEKOLIKE ŠKOLSKE TISKANICE,
LIJEPOPISNICE, ZADAČNICE,
RISANKE, PISARSKE I RI-
SARSKE POTREPŠTINE

NARODNA TISKARA
LAGINJA i drug.

prije J. KRMPOTIĆ i drug.

ulica Giulia, 1 — Pula — ulica Giulia, 1

☺ Svoj k svomu! Svoj k svomu! ☺

Novo skladište pokućstva

A. Žunić & Co = Pula

na uglu ulice Via S. Martino i Giosué Carducci.

Novouredjeno skladište svakovrsnog
pokućstva zrcala, slika, stolica, divana itd. itd.

Cijene umjerene.